

«Διαχείριση προβλημάτων συμπεριφοράς στη σχολική τάξη»

Αικατερίνη Λαμπροπούλου, Σ.Ε.Ε. κλάδου ΠΕ70

1ου Π.Ε.Κ.Ε.Σ Αττικής

Α' μέρος
-Βασικές έννοιες-
διαχείριση τάξης
προβληματική συμπεριφορά
πρόληψη-τεχνικές

*Η Διαχείριση της σχολικής τάξης
(classroom management)* είναι μια πολυδιάστατη έννοια η οποία αποτελείται:

- ❑ Από τη διαχείριση της διδασκαλίας
(instructional management)
- ❑ Από τη διαχείριση των μαθητών και των σχέσεων με αυτούς (people management)
- ❑ Από τη διαχείριση της συμπεριφοράς των μαθητών (behavior management).

(Martin et al. 1998)

Διαχείριση σχολικής τάξης “classroom management”

(Brophy, 1988 · Doyle, 1986)

Αναφέρεται σε σειρά αναγκαίων ενεργειών στις οποίες προβαίνει ο/η εκπαιδευτικός προκειμένου να δημιουργήσει και να διασφαλίσει το κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον για τη διεξαγωγή της διδασκαλίας και τη μάθηση.

Ο εκπαιδευτικός ενεργοποιεί συμπεριφορές που συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση του μαθητή και παράλληλα στοχεύει στην εξάλειψη αυτών των συμπεριφορών που επιδρούν αρνητικά στην ακαδημαϊκή και προσωπική ανάπτυξη των παιδιών.

Η «σχολική τάξη» ως κοινωνική ομάδα αποτελεί ένα οικοσύστημα με πολλές παραμέτρους που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, διαμορφώνοντας μια δυναμική η οποία επιδρά κατά τη μαθησιακή διαδικασία (Ματσαγγούρας, 2003).

- Η διαχείριση της σχολικής τάξης αποτελεί μια *ιδιαίτερα πολύπλοκη διαδικασία* εφόσον περιλαμβάνει μια σειρά από δράσεις από μέρους του εκπαιδευτικού, οι οποίες αφορούν:

την οργάνωση των μαθητών

την επίτευξη σχέσεων συνεργασίας, αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας

μεταξύ των μελών που συμμετέχουν στη διδακτική μαθησιακή διαδικασία

την παρακολούθηση και ανατροφοδότηση των μαθητών

την οργάνωση και αξιοποίηση του εποπτικού υλικού και

τη διασφάλιση της πειθαρχίας (Egbule, 2005).

«Συμπεριφορά»

- Κάθε αντίδραση του παιδιού η οποία μπορεί να παρατηρηθεί και να περιγραφεί ως προς τον τρόπο εκδήλωσής της.
- Η διάκριση ανάμεσα στη *φυσιολογική* και *προβληματική* συμπεριφορά είναι δύσκολη λόγω της σχετικότητας των συγκεκριμένων εννοιών και της διαφοροποίησης στην ανάλυση και ερμηνεία τους. (Χρηστάκης, 2012)

Πότε μια συμπεριφορά χαρακτηρίζεται «προβληματική» - Κριτήρια

- Ανατάλληλη συμπεριφορά σε σχέση με το αναπτυξιακό επίπεδο και την ηλικία του παιδιού.
- Επικίνδυνη συμπεριφορά για τη σωματική ακεραιότητα και ασφάλεια του ίδιου του παιδιού και των άλλων.
- Η συμπεριφορά αποτελεί αιτία ψυχολογικής πίεσης για τους άλλους.
- Η συμπεριφορά είναι ανασταλτικός παράγοντας για τη μάθηση.
- Συμπεριφορά αντίθετη με τις κοινωνικές σταθερές (για παράδειγμα οι κλοπές, το σιασιαρχείο, οι υλιές καταστροφές στο χώρο του σχολείου) (Zarkowska & Clements, 1994)

Τυπολογία των προβλημάτων συμπεριφοράς στη σχολική τάξη

- *Εξωτερικευμένα προβλήματα συμπεριφοράς*: Ο μαθητής σηκώνεται από τη θέση του, γελάει, αντιμιλά και βρίζει, ενοχλεί τους συμμαθητές του, χτυπάει και τσακιώνεται, αγνοεί τον εκπαιδευτικό, διαμαρτύρεται, διαφωνεί υπερβολικά, κλέβει, λέει ψέματα, καταστρέφει τη σχολική περιουσία, δεν συμμορφώνεται με τους κανόνες της τάξης, εκδηλώνει έντονο θυμό, δεν ανταποκρίνεται στις διορθώσεις του εκπαιδευτικού, δεν ολοκληρώνει τις εργασίες που του ανατίθενται.
- *Εσωτερικευμένα προβλήματα συμπεριφοράς*: Ο μαθητής εμφανίζει ελάχιστη κοινωνική συναναστροφή, σπάνια επιλέγει να παίξει με συνομηλίκους του, συνήθως δεν αναπτύσσει φιλικές σχέσεις, ενώ μοιάζει να αναλώνεται σε ονειροπολήσεις και φαντασιώσεις.

(Walker, 1997)

Τρόποι Εκδήλωσης της Προβληματικής Συμπεριφοράς στην Τάξη

Προβλήματα συμπεριφοράς που επηρεάζουν την ομαλή εξέλιξη της διδασκαλίας

- Ο μαθητής δεν προσέχει, αδιαφορεί για το μάθημα.
- Δεν αρχίζει και δεν ολοκληρώνει τις ασκήσεις του βιβλίου.
- Δεν ακολουθεί τις οδηγίες του εκπαιδευτικού.
- Δεν προετοιμάζει τις κατ' οίκον εργασίες.
- Δεν φέρνει μαζί του βιβλία, τετράδια και λοιπό υλικό..

- *Προβλήματα συμπεριφοράς που εμποδίζουν την ήρεμη ατμόσφαιρα της τάξης*
- Δε ζητάει το λόγο, αλλά «πετάγεται».
- Μιλάει με τους συμμαθητές του.
- Ενοχλεί του διπλανούς του και κάνει φασαρία.
- Ανταλλάσσει σημειώματα.
- Διακόπτει τους άλλους όταν μιλούν.
- Παριστάνει τον «γελωτοποιό»
- Πετάει μικροαντικείμενα στους συμμαθητές του.
- Εμπλέκεται σε λεκτικές αντιπαραθέσεις.
- Έρχεται καθυστερημένα στην τάξη.
- Δε συνεργάζεται στα πλαίσια των ομάδων.
- Απουσιάζει αδικαιολόγητα.

Τα αίτια της προβληματικής συμπεριφοράς στη σχολική τάξη

- Η αντιπάθεια προς το σχολείο.
- Κοινωνική κυριαρχία
- Κοινωνική απομόνωση
- Αντιφατική συμπεριφορά
- Άγνοια κανονισμών
- Αντιφατικοί κανονισμοί μεταξύ οικογένειας και σχολείου
- Μετάθεση αρνητικών συμπεριφορών και συναισθημάτων
- Άγχος
- Διδακτικό στυλ

(Γαλιώτου, Ανδρέου 2014)

Γιατί είναι σημαντική η διαχείριση των προβλημάτων συμπεριφοράς από την/τον εκπαιδευτικό

- Τα προβλήματα συμπεριφοράς μπορούν να διαταράξουν το κλίμα στη σχολική τάξη και να επηρεάσουν αρνητικά τη μαθησιακή διαδικασία.
- Η αδυναμία διαχείρισής τους δημιουργεί στον/στην εκπαιδευτικό συναίσθηματα άγχους και χαμηλή αυτοεκτίμηση (Kyriakou, 1996 -Wragg, 2003)
- Η επιτυχημένη διαχείριση της σχολικής τάξης διασφαλίζει ένα διδακτικό μαθησιακό περιβάλλον μέσα στο οποίο είναι εφικτή η ποιοτική διδασκαλία -μάθηση και κατ' επέκταση η ολόπλευρη γνωστική, συναισθηματική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των μαθητών.
- Η αποτελεσματική διαχείριση των προβλημάτων στη σχολική τάξη ενισχύει σημαντικά την αυτοπεποίθηση των μαθητών αλλά και του ίδιου του εκπαιδευτικού δίνοντάς του τη δυνατότητα να αξιοποιήσει δημιουργικά τις διδακτικές του ικανότητες (Wragg, 2003)

Αντιμετώπιση ήπιων μορφών προβληματικής συμπεριφοράς

- **ΑΓΝΟΗΣΗ:** Ο εκπαιδευτικός εκτιμά τη σοβαρότητα της συμπεριφοράς και αν δεν επιφέρει συνέπειες στη μαθησιακή διαδικασία την αγνοεί ώστε να μην διακόψει τη διδασκαλία. Αποφεύγει τη λεκτική αντιπαράθεση με το μαθητή και του δίνει δυνατότητα αυτορρύθμισης της συμπεριφοράς του. Αν η συμπεριφορά που αγνοείται, ενισχύεται με την προσοχή των άλλων μαθητών, τότε η μέθοδος κρίνεται αναποτελεσματική.
- **ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ:**
- ***Έμμεση παρέμβαση:*** α) παραγωγιστική επιτίμηση, β) οπτική και απτική προσέγγιση
- ***Άμεση παρέμβαση:*** α) λεκτική παρέμβαση, β) αξιοποίηση συγκεκριμένων τεχνικών που προτείνονται ανάλογα με τη φύση και την ένταση του προβλήματος, την ηλικία του μαθητή και την αιτία εμφάνισης.

Προσοχή!

- Οι ανεπιθύμητες συμπεριφορές των παιδιών αποτελούν μέρος της σχολικής καθημερινότητας.
- Ένα πρόβλημα συμπεριφοράς αφορά μια συγκεκριμένη δράση και εξετάζεται πάντα σε σχέση με το περιβάλλον εμφάνισής του.

Τεχνικές πρόληψης (1)

- *Γνώση* της εκάστοτε συμπεριφοράς και των ενδιαφερόντων των μαθητών από τον εκπαιδευτικό.
- *Άμεση και σωστή αντίδραση* του εκπαιδευτικού στην οποιαδήποτε ειδήλωση ανεπιθύμητης συμπεριφοράς.
- Επικέντρωση της προσοχής του εκπαιδευτικού *στην παρούσα και όχι στην προηγούμενη συμπεριφορά* του μαθητή.
- Ικανότητα του εκπαιδευτικού για αντίδραση σε προβλήματα συμπεριφοράς των μαθητών *χωρίς διακοπή της διδασκαλίας*.
- *Διατήρηση του ρυθμού της διδασκαλίας* από τον εκπαιδευτικό χωρίς διακοπές, με άσκοπες δραστηριότητες και συζητήσεις.
- *Αποφυγή της ανίας των μαθητών* με τη φροντίδα του εκπαιδευτικού για συμμετοχή τους στη διαδικασία της διδασκαλίας.
- *Διευκόλυνση της θετικής συμπεριφοράς* των μαθητών στην τάξη με την παροχή ποικίλων δραστηριοτήτων από τον εκπαιδευτικό.

Τεχνικές πρόληψης (2)

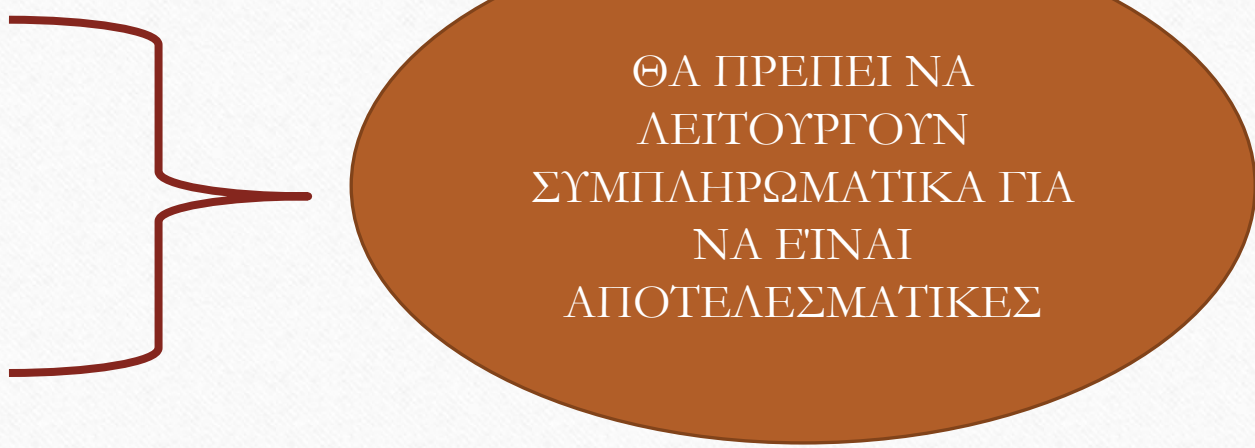

- **Ανάπτυξη μιας σχέσης εμπιστοσύνης** με το μαθητή ώστε να γνωρίζει ότι ο εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται γι' αυτόν.
- **Αυτογνωσία, αυτοβελτίωση και κατάρτιση του εκπαιδευτικού** σε θέματα ψυχοπαιδαγωγικής.
- **Προσπάθεια για κατανόηση της ατομικότητας του κάθε μαθητή** και ειδικά του ψυχολογικού κλίματος που επικρατεί στο σπίτι.
- **Δραστηριότητες ουσιαστικές και σύμφωνες με τα ενδιαφέροντα και την διαφορετική δυναμικότητα των μαθητών.**
- **Οργάνωση της εργασίας στην τάξη** ώστε να περιορίζει στο ελάχιστο την εμφάνιση προβληματικής συμπεριφοράς.
- **Διατήρηση της ψυχραιμίας και του αυτοελέγχου του εκπαιδευτικού** σε κάθε περίπτωση, αφού αποτελεί πρότυπο μίμησης για τους μαθητές του.
- **Καλλιέργεια του σεβασμού και της δικαιοσύνης.** Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αποφεύγει τη δημόσια κριτική στο μαθητή, τη μείωση και την ταπείνωσή του.
- **Ποικιλία τρόπων και μέσων προσφοράς του διδακτικού αντικειμένου** (π.χ. εποπτικού, εικαστικού, ακουστικού) προκειμένου να διατηρηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών εκείνων που εύκολα πέφτουν σε αδιαφορία και απόσυρση.
- **Συνεργασία με την οικογένεια.** (Miller, 2002, Τριλιανός, 2004)

Β' μέρος
Τεχνικές Διαχείρισης
Συμπεριφοράς

Οργανωμένα προγράμματα διαχείρισης προβληματικής συμπεριφοράς

- Για τα προβλήματα συμπεριφοράς που επιμένουν παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί από την/τον εκπαιδευτικό, έχουν αναπτυχθεί οργανωμένα προγράμματα παρέμβασης που βασίζονται στις εξής επιστημονικές προσεγγίσεις:
- Συμπεριφοριστική
- Γνωστική- συμπεριφοριστική
- Ψυχοδυναμική
- Ανθρωπιστική
- Οικοσυστημική

ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ
ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΓΙΑ
ΝΑ ΕΙΝΑΙ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙ-
ΣΤΙΚΗ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ=

οι συνέπειες μιας συμπεριφοράς καθορίζουν την επανάληψη ή την εξάλειψή της

(O' Leary & O' Leary, 1972)

1. ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ
ΤΟΥ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

2. ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ
ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ

3. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ
ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΩΝ
ΣΤΟΧΩΝ

4. ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΡΟΠΟΥ
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ
ΕΠΙΘΥΜΗΤΗΣ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Στάδια παρέμβασης

ΓΝΩΣΤΙΚΗ-
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙ-
ΣΤΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ=

Ο μαθητής δεν έχει επίγνωση των συνεπειών της συμπεριφοράς του. Αν αλλάξει το γνωστικό υπόβαθρο της συμπεριφοράς θα αλλάξει πιθανότατα και η συμπεριφορά που εδράζεται σ' αυτό=ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ

(Joyce & Weil, 1996 · Meichenbaum, 1997)

Γνωστικο- συμπεριφοριστική προσέγγιση

ΛΕΚΤΙΚΗ
ΑΥΤΟ-
ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ

ΨΥΧΟΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ=

δίνεται έμφαση στην πρόληψη της προβληματικής συμπεριφοράς και στη διαμόρφωση ψυχολογικού κλίματος που θα ευνοεί την ανάπτυξη επιθυμητών συμπεριφορών.

Προϋπόθεση:
Η ΚΑΛΗ ΣΧΕΣΗ
ΔΑΣΚΑΛΟΥ-ΜΑΘΗΤΗ

(Glasser 1969, 1986)

Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΒΟΗΘΑ ΤΟΝ/ΤΗ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑ

1. Να αναγνωρίσει την προβληματική συμπεριφορά και να την περιγράψει

2. Να αντιληφθεί τις συνέπειες των πράξεών του

5. Ο εκπαιδευτικός στηρίζει τον/τη μαθητή/τρια στην εφαρμογή του σχεδίου.

3. Να αξιολογήσει την πράξη του και να κατανοήσει την ανάγκη αλλαγής της συμπεριφοράς του

4. Οργανώνουν από κοινού το σχέδιο τροποποίησης της συμπεριφοράς

ΣΤΟΧΟΣ

Η αναγνώριση του προβλήματος και η συνεργατική αναζήτηση λύσεων

Τεχνική της «Συνέλευσης της τάξης»

(classroom meeting)

(ψυχοδυναμική προσέγγιση-Glasser)

ΦΑΣΕΙΣ

1. Δημιουργία κλίματος συμμετοχής

2. Παρουσίαση του προβλήματος

3. Προσωπική αποτίμηση της συμπεριφοράς από τους εμπλεκόμενους μαθητές

4. Επιλογή εναλλακτικών μορφών συμπεριφοράς

5. Δημόσια δέσμευση

6. Αξιολόγηση συμπεριφοράς

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ=

δίνει έμφαση στην αξιοποίηση της φυσικής τάσης του μαθητή για αυτοπραγμάτωση.

Αυτό συμβαίνει μέσα σε κλίμα ομαλών διαπροσωπικών σχέσεων, συναισθηματικής ασφάλειας και αποδοχής.

Η χωρίς όρους αποδοχή ελαχιστοποιεί την εμφάνιση προβληματικών συμπεριφορών και καλλιεργεί την υπευθυνότητα (Rogers,2006)

ΣΤΑΔΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΟΥ ROGERS

1. **Συναισθηματική προσέγγιση του μαθητή**- Ενθάρρυνση για την έκφραση των συναισθημάτων του.

2. **Αναγνώριση και Διερεύνηση της προβληματικής συμπεριφοράς.**

5. **Σύνθεση προσέγγισης**= ο μαθητής παρουσιάζει ολοκληρωμένη πρόταση με θετικές ενέργειες για την επίλυση του προβλήματος ως αποτέλεσμα της κατανόησης του εαυτού του.

4. **Προγραμματισμός και λήψη αποφάσεων**

3. **Διευκόλυνση του μαθητή** ώστε να σχηματίσει ολοκληρωμένη αντίληψη του προβλήματος.

ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ=

Η προβληματική συμπεριφορά αποτελεί στοιχείο του κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο εμφανίζεται. Δεν αναζητούνται οι αιτίες της συμπεριφοράς αλλά οι διαφορετικές οπτικές ερμηνείας της. Στόχος είναι ο μετασχηματισμός των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των μελών της τάξης θεωρουμένης ως οικοσύστημα.

(Bronfenbrenner, 1979; Fontana, 1996; Molnar & Lindquist, 1989)

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Εστιάζει στην αλλαγή της προβληματικής συμπεριφοράς

2. Δεν απαιτεί πολύπλοκα προγράμματα εφαρμογής

3. Επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να ξεκινήσει από τις πτυχές του προβλήματος που μπορεί να αντιμετωπίσει εύκολα.

4. Ενθαρρύνει πολλές και διαφορετικές ερμηνείες για την ίδια συμπεριφορά

5. Ενθαρρύνει τη συναισθηματική ανοχή και την ευρύτητα αντιλήψεων ιδίως σε χρόνια προβλήματα συμπεριφοράς

6. Οικοδομείται πάνω στα θετικά χαρακτηριστικά του παιδιού.

7. Δεν απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις.

Η τεχνική της αναπλαισίωσης

- Η τεχνική της αναπλαισίωσης βασίζεται στη *διαμόρφωση μιας θετικής εναλλακτικής ερμηνείας* της προβληματικής συμπεριφοράς.
-

Η αναπλαισίωση είναι δηλαδή ένας τρόπος να δει ο εκπαιδευτικός τα γεγονότα και τις καταστάσεις από *διαφορετική οπτική γωνία* και έτσι να αλλάξει τον τρόπο που τα βιώνει.

ΣΤΑΔΙΑ:

- *1. Συνειδητοποίηση της τωρινής ερμηνείας της προβληματικής συμπεριφοράς.*
- *2. Διαμόρφωση θετικών εναλλακτικών ερμηνειών της συμπεριφοράς.*
- *3. Επιλογή μιας εύλογης θετικής ερμηνείας της συμπεριφοράς.*
- *4. Διαμόρφωση μιας πρότασης που να περιγράφει τη νέα θετική ερμηνεία.*
- *5. Δράση που να αντανακλά αυτή την ερμηνεία.*

1. Ποιό είναι το πρόβλημα;

.....
.....

2. Τι κάνει το παιδί; Πότε το κάνει;

.....

3. Ποιός άλλος αναμιγνύεται;

.....
.....

4. Πως αντιδράτε εσείς και τι αποτέλεσμα έχει;

.....
.....

5. Ποιά είναι η ερμηνεία σας για τη συμπεριφορά του παιδιού;

.....

6. Ποιά θετική εναλλακτική ερμηνεία μπορείτε να δώσετε για τη συμπεριφορά του παιδιού;

.....

7. Σύμφωνα με το 6. Πώς αντιδράτε εσείς και τι αποτέλεσμα έχει;

.....
.....

Η τεχνική της κερκόπορτας

- Η τεχνική της κερκόπορτας αποτελεί ένα τρόπο να επηρεάσουμε την προβληματική κατάσταση δίνοντας προσοχή σε κάποιο μέρος του οικοσυστήματος που δεν σχετίζεται άμεσα με την προβληματική κατάσταση.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Ανεύρεση των μη - προβληματικών στοιχείων του οικοσυστήματος, στο οποίο ανήκει το άτομο με την προβληματική συμπεριφορά.
2. Εντοπισμός μερικών πιθανών θετικών στοιχείων ή συμπεριφορών του ατόμου.
3. Επιλογή μιας θετικής πλευράς ή συμπεριφοράς του ατόμου.
4. Σχεδιασμός του τρόπου διατύπωσης ενός θετικού σχολίου για τη θετική πλευρά ή συμπεριφορά.
5. Έκφραση του θετικού σχολίου.

Σας ευχαριστώ!